«ТАСДИҚЛАЙМАН» **Тошкент Кимё халқаро университети ректор в.б.** **А.Б.Аллакулиев** **__________________________** **«____»________________2026 й.**	**«МАЪҚУЛЛАНДИ»** **Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инновация вазирлиги ҳузуридаги ОАК раиси** **А.Т. Юсупов** **__________________________** **«____»________________2026 й.**

14.00.05-“Ички касалликлар”
Ихтисослиги бўйича малакавий имтиҳон
Д А С Т У Р И

Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссияси
Тиббиёт фанлари бўйича эксперт кенгашининг
қарори билан тавсия этилган (____________, №___)

ТОШКЕНТ – 2026

ТОШКЕНТ КИМЁ ХАЛҚАРО УНИВЕРСИТЕТИ

14.00.05-“Ички касалликлар”
ихтисослиги бўйича малакавий имтиҳон
Д А С Т У Р И

ТОШКЕНТ – 2026

Дастур Тошкент Кимё халқаро университетида ишлаб чиқилди ва университет Илмий Кенгашининг 2025 йил «23» сентябрьда бўлиб ўтган мажлисида кўриб чиқилди(№-2 - баённома) ва маъқулланди.

ОАК тартиб-қоида комиссиясининг 2025 йил _______ даги мажлисида "Ички касалликлар" фани бўйича малакавий имтиҳоннинг дастури сифатида қабул қилинди.

Тузувчи:
Абдурахимова Л.А. - тиббиёт фанлари доктори;
Абдуганиева Э.А.- тиббиёт фанлари доктори;

Тақризчилар:
Мавлянов С.И. - тиббиёт фанлари доктори, доцент;
Халметова Ф.И.- тиббиёт фанлари доктори, доцент.

К И Р И Ш

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 28.12.2023 йилдаги ПҚ-415-сонли “Соғлиқни сақлаш тизимини рақамлаштиришни жадаллаштириш ҳамда илғор рақамли технологияларни жорий етиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Қарори, 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон «2022 - 2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисада» ги Фармони, 2021 йил 25 майдаги ПҚ-5124-сон «Соғлиқни сақлаш соҳасини комплекс ривожлантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» Қарори, 2020 йил 12 ноябрдаги ПҚ-4891-сонли «Тиббий профилактика ишлари самарадорлигини янада ошириш орқали жамоат саломатлигини таъминлашга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» Қарори, ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг 01.05.2023 йилдаги ПҚ-140-сонли “Соғлиқни сақлаш тизимини рақамлаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”Қарорида олий таълим тизимини ислоҳ етишнинг устувор йўналишларидан бири ҳисобланган олий таълимдан кейинги таълимда тиббиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (ПхД) тайёрлаш жараёни муҳим ўрин егаллайди. Ушбу жараён тиббиёт соҳасида рақамли технологияларни кенг қўллаш ва жаҳон стандартлари асосида янада ривожлантиришга замин яратади.

Ушбу дастур ички касалликлар фани бўйича асосий билимлар мажмуасидан иборат бўлиб, умумий ички касалликлар негизи асосида топик ташхисни келтириб чиқиариш, ички касалликларнинг етиологияси, патогенези, клиник намоён бўлиши, дифференсиал ташхис, клиним ва лаборатор текшириш усуллари, даволаш ҳамда олдини олиш билан боғлиқ бўлган билимларни егаллашга мўлжалланган. Ички касалликлар тиббиётнинг асосий йўналишларидан бири бўлиб барча соҳа мутахассислари ва енг аввало терапевт шифокорлар ушбу фанни чуқур егаллашлари лозим. Мазкур дастурда қайд етилган ички касалликларга оид билимларни егаллаш ҳамда солиштирма ташхис ўтказишга асос бўлиб хизмат қилади.

Дастур пулмонология, кардиология, гастроентерология, нефрология, ревматология, гериатрия курсини ўзида тўлиқ умумлаштиради. Дастурда ички касалликлар асосларини жамланган. Дастур тиббиёт фанлари йўналишида 14.00.05- Ички касалликлар ихтисослиги бўйича малакавий имтиҳон топширувчиларнинг билим даражасини ошириш ва аниқлашга йўналтирилган.

АСОСИЙ ҚИСМ

1-мавзу. Ички касалликлар ривожланиш этиологияси, патогенези асослари

Ушбу бўлим ички касалликларнинг ривожланишига олиб келувчи асосий етиологик омиллар ҳамда уларнинг патогенетик механизмларини чуқур ва тизимли ўрганишга бағишланган. Мавзуда ендоген ва екзоген сабабларнинг касаллик юзага келишидаги ўрни, ирсий мойиллик, атроф-муҳит омиллари, инфексион, иммунологик, метаболик ва нейрогуморал бузилишларнинг патогенездаги аҳамияти таҳлил қилинади. Ички касалликларнинг ривожланишида молекуляр, ҳужайравий ва тизимли даражадаги ўзгаришлар, компенсатор-мослашув механизмлари ҳамда уларнинг декомпенсацияга ўтиш босқичлари ёритилади. Турли орган ва тизимлар (юрак-қон томир, нафас олиш, овқат ҳазм қилиш, буйрак ва ендокрин тизимлар) патологияларининг умумий ва ўзига хос патогенетик жиҳатлари кўриб чиқилади.

Мавзу доирасида етиопатогенетик ёндашувнинг клиник ташхис, дифференсиал ташхис, даволаш ва профилактика стратегияларини танлашдаги аҳамияти асосланади. Ушбу билимлар ички касалликлар билан оғриган беморларни комплекс баҳолаш, касаллик кечишини прогнозлаш ва индивидуал даволаш тактикасини ишлаб чиқиш учун муҳим илмий асос бўлиб хизмат қилади.

2-мавзу. Ички касалликларни олдини олиш ва ерта ташхислаш тамойиллари

Юрак қон томир тизими, нафас олиш, ҳазм қилиш, буйрак ва сийдик ажратиш, бўғим ва таянч аппарати тизимининг нисбатан кенг тарқалган касалликлари. Касалликларни келиб чиқиш сабаблари ва кечиш механизми. Ички касалликлар билан беморларни олиб боришда даллилларга асосланган тиббиётнинг ўрни. Тиббиёт статистикаси асослари. Далилларга асосланган тиббиётга таъриф, уни белгиловчи компонентлари ва устивор томонлари. Тиббиёт статистикаси асосий мақсад, асосий вазифалари, усулари ва услублари. Касалликларни ўрганиш усуллари: умумий, махсус ва коррексияланган кўрсаткичлари. Касалликларни келиб чиқишига сабаб бўлувчи хавф омилларни аниклаш. Умумий, махсус ва коррексияланган кўрсаткичлар. Касаллик чақирувчи омилларнинг ўзаро таъсирини таққослаш йўллари. Хавф омил тушунчаси. Хавф омилларини юзага келиши. Нисбий хавф, нисбий хавф улуши. Кўшимча хавф. Касаллик чақирувчи омилларнинг ўзаро таъсирини таққослаш йўллари. Профилактика усуллари ва мақсадли қўллвш усуллари.

3 -мавзу. Ички касалликларни ташхислашда аналитик татқиқот усуларини қўллаш

Юрак қон томир тизими, нафас олиш, ҳазм қилиш, буйрак ва сийдик ажратиш, бўғим ва таянч аппарати тизими касаллликлари билан беморларни асбобий ва лаборатор текшириш усуллари. Тадқиқот жараёнида когорт ва ходиса - назорат тадқиқотлар усулининг дизайни, ютиқ ва камчиликлари. Когорт тадқикот дизайни, когорт тадкикотнинг ижобий ва салбий томонлари. Когорт тадқиқот усулини тахлил қилиш. Ходиса - назорат тадқиқот усули. Тадқиқот услуби. Асосий гурухни ташкил қилиш. Соғлиқни сақлаш тизимида ходиса тадқиқот усулинини таҳлили. Ходиса назорат усули ва когорт тадқиқот усули ўртасидаги фарқ.

4-мавзу. Ички касалликларни қиёсий ташхислаш тамойиллари

Юрак қон томир тизими, нафас олиш, ҳазм қилиш, буйрак ва сийдик ажратиш, бўғим ва таянч аппарати тизими касаллликлари билан беморларни олиб боришда қиёсий ташхислашнинг ўрни. Касалликларнинг типик ва атипик белгиларбни фарқлаш. Ташхислаш мезонлари. Ташхис верификацияси. Замонавий тасниф асосида ташхисни шакллантириш ва асослаш.

5-мавзу Ички касалликлар билан беморларни номедикаментоз ва медикаментоз даволаш усуллари

Юрак қон томир тизими, нафас олиш, ҳазм қилиш, буйрак ва сийдик ажратиш, бўғим ва таянч аппарати тизими касаллликлари билан бемоларга соғлом турмуш тарзи бўйича ва номедикаментоз тавсиялар бериш. Клиник фармакологиянинг аҳамияти. Медикаментоз даволашда клиник тадқиқот усули, касалликлар скрининги. Клиник тадқиқот усулининг бошқа тадқиқот усуллардан фарқи. Рандомизация тушунчаси. Рандомизация усулининг мақсади. Ниқоблаш усули. Плацебонинг қўлланилиши. Профилактика ва скрининг. Профилактика даражалари. Даврий текширувлар мақсади. Касаллик ва патология. Ўзгаришлар вариацияси. Олтин стандарт. Тиббий, ижтимоий ва иқтисодий самарадорлик.

6-мавзу. Ички касалликларнинг асоратлари, реабилитация қилиш ва диспансеризация тамойиллари

Юрак қон томир тизими, нафас олиш, ҳазм қилиш, буйрак ва сийдик ажратиш, бўғим ва таянч аппарати тизими касаллликлари билан бемоларда кузатиладиган ерта ва кечки асоратлари. Асоратларни олдини олиш ва даволаш усуллари. Касалликларни кечиши бўйича башорат бериш. Учламчи профилактика тамойиллари.

Тиббий реабилитацияда кўп тармоқли соҳа сифатида замонавий даво усулларидан фойдаланиш. Тиббий, педагогик, психологик ва бошқа фаолият турларининг кўп босқичли мажмуаси. Ички касалликлар билан бемопларни олиб боришда тиббиёт ходимларининг мақсадга йўналтирилган тадбирларни қўллаши. Касаллик ёки шикастланиш натижасида йўқотилган меъёрий руҳий ҳолатларни максимал даражада тиклаш, инсон танасининг физиологик функсиялари (еҳтиёжлари) ва ишлаш қобилиятини сақлаб қолишда шифокрнинг ўрни.

7-мавзу. Далилларга асосланган тиббиёт

Тиббиёт статистикаси асослари фанига кириш. Далилларга асосланган тиббиётга тариф, уни белгиловчи компонентлар. Далилларга асосланган тиббиётнинг пайдо бўлиш тарихи, ДАТнинг устивор томонлари. Тиббиёт статистикаси асосий мақсад, асосий вазифалари, усулари ва услублари.

8 - мавзу. Касалликларни ўрганиш усуллари: умумий, махсус ва коррексияланган кўрсаткичлари.

Касалликларни келиб чиқишига сабаб бўлувчи хавф омилларни аниқлаш. Умумий, махсус ва коррексияланган кўрсаткичлар. Касаллик чақирувчи омилларнинг ўзаро таъсирини аниқлаш. Касаллик чақирувчи омилларнинг ўзаро таъсирини таққослаш йўллари. Хавф омил тушунчаси. Хавф омилларини юзага келиши. Нисбий

хавф, нисбий хавф улуши. Кўшимча хавф. касаллик чақирувчи омилларнинг ўзаро таъсирини таққослаш йўллари.

9 - мавзу. Аналитик татқиқот усулари

Когорт ва ҳодиса - назорат тадқиқотлар усулининг дизайни, ютиқ ва камчиликлари.
Когорт тадқикот дизайни, когорт тадқикотнинг ижобий ва салбий томонлари. Когорт тадқиқот усулини тахлил қилиш. Ходиса - назорат тадқиқот усули. Тадқиқот услуби. Асосий гурухни ташкил қилиш. Соғлиқни сақлаш тизимида ходиса тадқиқот усулинини тахлили. Ходиса назорат усули ва когорт тадқиқот усули ўртасидаги фарқ.

10 - мавзу. Клиник тадқиқот усули, касалликлар скрининги

Клиник тадқиқот усулининг бошқа тадқиқот усуллардан фарқи. Рандомизация тушунчаси. Рандомизация усулининг мақсади. Ниқоблаш усули. Пласебонинг қўлланилиши. Профилактика ва скрининг. Профилактика даражалари. Даврий текширувлар мақсади. Касаллик ва патология. Ўзгаришлар вариацияси. Олтин стандарт. Тиббий, ижтимоий ва иқтисодий самарадорлик.

11 - мавзу.Тиббиётда статистика

Статистик тадкикотларни ташкил килиш. Тиббий тадқиқот ўтказишнинг босқичлари. Генирал ва танлаб олинган мажмуа. Тадкикотлар хажмини аниклаш, систематик ва тасодифий хатоликлар. Репезентативлик. Статистик усуллар: нисбий ва ўртача қийматлар, мослик критерияси, корреляция, стандартлаштириш усули, ишончлилик чегараси. Тадқиқотлар орасидаги фарқни ва уларнинг самарадорлигини аниқлаш.

12 - мавзу. Систематик шарх ва мета-тахлил

Интернетдан тегишли ахборотларни қидириш. Мета-тахлил. Систематик шархларни интернетдан қидириш системаси. Ахборотларни қидириш. Маълумотларни библиографик базаси. Асосланганлик даражаси ва тавсиялар чегараси. Ахборотлар тизими.

Тавсия этиладиган адабиётлар руйхати

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “Oʻzbekiston – 2030” strategiyasi toʻgʻrisida”gi 2023 yil 11 sentabrdagi PF-158-sonli farmoni.

Oʻzbekiston Respublikasining 2030 yilgacha rivojlanish Strategiyasining konsepsiyasi.

. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktabrdagi “Oʻzbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash toʻgʻrisida” PF-5 847-son Farmoni. - www.lex.uz.

??. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 20 apreldagi “Oliy ta’lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi PQ- 2909-sonli Qarori. - www.lex.uz.

??. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 22 maydagi “Oliy oʻquv yurtidan keyingi ta’lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi 304-sonli Qarori. - www.lex.uz.

??. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “2022-2026 yillarga moʻljallangan Yangi Oʻzbekistonning taraqqiyoti strategiyasi toʻgʻrisida”gi 28.01.2022 yildagi PF-60-sonli Farmoni. - www.lex.uz.

??. Jameson J.L., Fauci A.S., Kasper D.L., Hauser S.L., Longo D.L., Loscalzo J. Harrison’s Principles of Internal Medicine. 20–22 editions. McGraw-Hill Education, New York, 2018–2025.

??. Goldman L., Schafer A.I. Goldman-Cecil Medicine. 25–27 editions. Elsevier, Philadelphia, 2020–2024.

??. Papadakis M.A., McPhee S.J., Rabow M.W. Current Medical Diagnosis & Treatment. McGraw-Hill, 2019–2025.

ന Kumar V., Abbas A.K., Aster J.C. Robbins and Cotran Pathologic Basis of Disease.
9–10 editions. Elsevier, 2017–2023.

ന Braunwald E. Heart Disease: A Textbook of Cardiovascular Medicine. 11–12 editions. Elsevier, 2019–2023.

ന Feuerstein G., Libby P., Mann D. Cardiovascular Medicine. Springer, 2018–2022.

ന McPhee S.J., Hammer G.D. Pathophysiology of Disease: An Introduction to Clinical Medicine. McGraw-Hill, 2019–2023.

ന Мухин Н.А., Моисеев В.С. Внутренние болезни. Том 1–2.ГЭОТАР-Медиа, Москва, 2018–2023.

ന Окороков А.Н. Диагностика болезней внутренних органов. Москва, Медицинская литература, 2017–2021.

ന Окороков А.Н. Лечение болезней внутренних органов. Москва, 2018–2022.

ന Шилов А.М., Лопатин Ю.М. Пропедевтика внутренних болезней. ГЭОТАР-Медиа, 2019–2023.

ന Федюкович Н.И. Внутренние болезни с основами патофизиологии. Москва, 2020.

ന Наумов А.В. Клиническая патофизиология внутренних болезней. Москва, 2019–2022.

ന Рахимов Б.Р., Юсупов А.Т. Ички касалликлар. Тошкент, Abu Ali ibn Sino nomidagi nashriyot, 2018–2022.

ന Каримов Ш.И., Абдуллаев Р.А. Ички касалликлар пропедевтикаси. Тошкент, 2019–2023.

- Арипов А.Н., Турсунов Ф.Х. Ички касалликлар: клиник ташхис асослари. Тошкент, 2020.
- Зиядуллаева Н.С., Халматова Б.Т. Ички касалликларда синдромал ташхис. Тошкент, 2021.
- Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги. Ички касалликлар бўйича миллий клиник протоколлар. Тошкент, 2019–2024.
- Тошкент тиббиёт академияси. Ички касалликлар фанидан ўқув-услубий қўлланмалар.
2018–2024.
- Ўзбекистон кардиология, терапия ва нефрология мактаблари муаллифлари. Ички касалликлар бўйича клиник қўлланмалар тўплами. Тошкент, 2020–2025.
- “Ichki kasalliklar: Tibbiyotdagi muammolar va yondashuvlar” — Ne’matova G.Y. (2025)m Dolzarb ichki kasalliklar epidemiologiyasi, diagnostika va davolash.
- “Ichki kasalliklarni aniqlashda qo‘llaniladigan usullar” — Mamajonova N., Ikromova A. (2024) Klinik semiyotik yondashuvlar va tashxis metodlari.
- Абдиғаффор Гадаев. Ички касалликлар (Internal Diseases) — A. G. Gadaev

Абдиғаффор Гадаев. Ички касалликлар пропедевтикаси (Propedeutics of Internal Diseases).

Абдиғаффор Гадаев. Умумий амалиёт врачлари учун қўлланма (Manual for General Practitioners).

Абдиғаффор Гадаев. Умумий амалиёт врачлари учун маърузалар тўплами (Lecture Collection)

. Абдиғаффор Гадаев. Умумий амалиёт врачлари учун амалий кўникмалар тўплами (Practical Skills for General Practitioners)

??. Абдиғаффор Гадаев. Оилавий тиббиёт асослари (Family Medicine Fundamentals)

35.www.uza.uz - Ўзбекистон Республикаси Миллий Ахборот Агентлиги расмий сайти.

36.www.lex.uz - Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси.

37. www.imf.org

38. www. medlibrary. ru

39.www. medline. ru

40. www. zdorove.ru

3-илова

Тошкент Кимё халқаро университети ҳузуридаги DSc.03/2025.27.12.I.29.02 рақамли фан доктори (DSc) илмий даражаларини берувчи илмий кенгашда 08.00.01-“Иқтисодиёт назарияси”, 08.00.05-“Хизмат кўрсатиш тармоқлари иқтисодиёти”, 08.00.07-“Молия, пул муомаласи ва кредит” ҳамда 08.00.08-“Бухгалтерия ҳисоби, иқтисодий таҳлил ва аудит” ихтисосликлари бўйича ҳимоя қилинадиган диссертацияларини юбориш мумкин бўлган Етакчи ташкилотлар рўйхати

№	Етакчи ташкилотлар рўйхати
1.	Ўзбекистон Республикаси иқтисодиёт ва молия вазирлиги ҳузуридаги Бюджет-солиқ илмий-тадқиқотлар институти
2.	Ўзбекистон Республикаси камбағалликни қисқартириш ва бандлик вазирлиги
3.	Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар, саноат ва савдо вазирлиги
4.	Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалиги вазирлиги
5.	Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқарув академияси
6.	Тошкент Давлат иқтисодиёт университети
7.	Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети
8.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Макроиқтисодий ва ҳудудий тадқиқотлар институти
9.	Тошкент шаҳридаги Сингапур менежментини ривожлантириш институти
10.	Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети
11.	Тошкент Давлат шарқшунослик университети
12.	Тошкент Давлат техника университети
13.	Тошкент ахборот технологиялари университети
14.	Г.В.Плеханов номидаги Россия иқтисодиёт академиясининг Тошкент шаҳридаги филиали
15.	Самарқанд Давлат университети
16.	Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти
17.	Ўзбекистон халқаро ислом академияси
18.	Бухоро Давлат университети
19.	Тошкент Давлат аграр университети
20.	Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти
21.	Қарши давлат техника университети
22.	Наманган давлат техника университети
23.	Андижон давлат техника университети

24.	Фарғона давлат техника университети
25.	Фарғона давлат университети
26.	Термиз давлат университети
27.	Ўзбекистон Республикаси Банк - молия академияси
28.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Бизнес ва тадбиркорлик олий мактаби